

Łowiectwo w zrównoważonym rozwoju

Witold Daniłowicz

Koncepcja zrównoważonego łowiectwa, która powstała u progu XXI w., wskazuje miejsce i rolę łowiectwa wynikającą z połączenia aspektów środowiskowych (w tym ochronnych), gospodarczych, społecznych i kulturowych. Wymaga, aby myślistwo było praktykowane i zarządzane w sposób maksymalizujący korzyści zarówno dla środowiska, jak i dla społeczeństwa.

Witold Daniłowicz

e-mail: witold.danilowicz@gmail.com

W literaturze światowej rozróżnia się cztery typy łowiectwa: łowiectwo rekreacyjne, łowiectwo mające na celu zdobycie pożywienia (np. polowania wykonywane przez Jakutów czy Eskimosów), łowiectwo komercyjne (np. polowania w celu pozyskania skór czy futra na sprzedaż), a także polowania z psami i ptakami łowczymi. Pojęcie łowiectwa (a właściwie myślistwa) rekreacyjnego odnosi się do takiego rodzaju myślistwa, w którym ktoś stara się pozyskać zdobycz w ramach rekreacji lub dla przyjemności. Przyjemność, o jakiej tu mowa, wynika z postępowania według społecznych i kulturowych zasad związanych z wykonywaniem polowania oraz ze sportowym współzawodnictwem między łowcą a zwierzęciem, które wcale nie musi się kończyć jej ubiciem.

Tak rozumiane łowiectwo rekreacyjne znalazło swoje miejsce w koncepcji zrównoważonego rozwoju. Pojawiła się ona na przełomie XX i XXI w. i przyniosła istotną zmianę w podejściu do problemów szeroko rozumianego rozwoju, w tym także do zagadnień środowiska i jego ochrony. W tej koncepcji ochrona środowiska nie jest już ani głównym, ani jedynym celem rozwoju. Stanowi jeden z jego trzech tak samo istotnych aspektów – obok

aspektu społecznego i ekonomicznego. Zrównoważony rozwój nakazuje zachowanie harmonii między tymi trzema elementami oraz zakłada, że postęp ekonomiczny i społeczny oraz postęp w odniesieniu do środowiska powinny zachodzić równolegle. Koncepcja zrównoważonego rozwoju pozostaje więc w opozycji do tradycyjnych koncepcji ochrony przyrody, kładzie bowiem nacisk na wszechstronne, zrównoważone wykorzystanie jej zasobów, a nie tylko na ich ochronę.

Koncepcja zrównoważonego łowiectwa (fr. *chasse durable*, ang. *sustainable hunting*) wskazuje miejsce i rolę łowiectwa rekreacyjnego w koncepcji zrównoważonego rozwoju. Uznaje i legitymizuje ona jego funkcję tak rekreacyjną, jak gospodarczą oraz ochronną. Zarazem jednak wymaga, aby myślistwo było praktykowane i zarządzane w sposób maksymalizujący korzyści dla środowiska i społeczeństwa. Mowa zatem o myślistwie odpowiedzialnym i racjonalnym, zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju. Innymi słowy chodzi tu o łowiectwo, które wykracza poza samo wykonywanie polowania, a uwzględnia aspekty: środowiskowe, gospodarcze, społeczne oraz kulturowe. Zwolennicy tej koncepcji widzą w myślistwie nie tylko udział w utrzymaniu równowagi biologicznej. Dostrzegają w nim także wymiar ekonomiczny – wkład do rozwoju zaniedbanych obszarów wiejskich. Zauważają też jego funkcję społeczno-kulturową – w organizowaniu i rozwijaniu tradycji i kultury lokalnej oraz utrzymaniu lokalnego stylu życia.

Europejska Karta Łowiectwa

Początków koncepcji zrównoważonego łowiectwa należy szukać w 2001 r., w ramach działań związanych z realizacją dyrektywy ptasiej. Komisja Europejska powołała wówczas Inicjatywę na rzecz Zrównoważonego Łowiectwa. Jej celem było podjęcie współpracy z wszystkimi podmiotami zainteresowanymi tą problematyką (zwłaszcza myśliwymi), po to by zapewnić lepsze zrozumienie prawnych i technicznych aspektów tej dyrektywy oraz rozwinięcie programu służącego promocji zrównoważonego łowieckiego wykorzystania ptactwa w zgodzie z tym dokumentem. Wydane przez Komisję wytyczne regulują kwestie myślistwa rekreacyjnego oraz określają ograniczenia w zakresie ustanawiania sezonów polowań.

W 2004 r. Stały Komitet Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy przyjął zalecenie dotyczące myślistwa i równowagi środowiskowej w Europie. W kontekście niniejszej analizy warto podkreślić dwa kluczowe spostrzeżenia Zgromadzenia Parlamentarnego:

■ Łowiectwo ma długą historię w Europie, ale tradycje myśliwskie w poszczególnych krajach bardzo się między sobą różnią – od polowań w celu zdobycia pożywienia do polowań traktowanych jako sport czy spotkania o charakterze towarzyskim. Od jakiegoś czasu obserwuje się ewolucję łowiectwa w kierunku większego poszanowania przyrody, zwierzęcy i jej środowiska bytowego, co przyczynia się także do zachowania wiejskiego stylu życia.

■ Łowiectwo może służyć jako regulator ekosystemów, ale może też – jeżeli nie

© Jamie Hall/Shutterstock.com

W 2007 r. powstała Europejska Karta Łowiectwa i Różnorodności Biologicznej, obejmująca swoim zakresem łowiectwo, rozumiane jako konsumpcyjna i rekreacyjna forma użytkowania gatunków ptaków oraz ssaków lądowych w Europie lub zarządzania nimi

jest prawidłowo zarządzane – im zaszkodzić. Z tego punktu widzenia kluczowe znaczenie ma kontrolowanie wpływu łowiectwa na zasoby naturalne, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W rezultacie Stały Komitet zarekomendował Komitetowi Ministrów Rady Europy opracowanie Europejskiej Karty Łowiectwa, która określiłaby dobre praktyki dla łowiectwa, a zwłaszcza dla turystyki łowieckiej, na kontynencie europejskim. W ramach wykonywania tego zalecenia w 2007 r. powstała Europejska Karta Łowiectwa i Różnorodności Biologicznej, obejmująca swoim zakresem łowiectwo, rozumiane jako konsumpcyjna i rekreacyjna forma użytkowania lub zarządzania gatunkami ptaków oraz ssaków lądowych w Europie. Zawiera ona definicję zrównoważonego łowiectwa, za które uznaje: *użytkowanie gatunków łownych oraz ich siedlisk w taki sposób i z taką intensywnością, żeby nie prowadziło ono do zmniejszenia różnorodności biologicznej w długim okresie czasu. Dzięki temu możliwe jest zachowanie jej potencjału w stanie odpowiadającym potrzebom i aspiracjom obecnych oraz przyszłych pokoleń, a także utrzymanie statusu po-*

lowań jako akceptowanej działalności społecznej, gospodarczej i kulturowej.

Europejska Karta Łowiectwa składa się z 10 zasad oraz wskazówek dotyczących zrównoważonego łowiectwa w kontekście zarządzania i ochrony różnorodności biologicznej:

1. *Wspierać wielopoziomowe zarządzanie, które maksymalizuje korzyści dla ochrony i społeczeństwa.*

2. *Zapewnić, by regulacje były zrozumiałe i respektowane.*

3. *Zapewnić, by pozyskanie było zrównoważone pod względem ekologicznym.*

4. *Utrzymać dzikie populacje rodzimych gatunków o adaptacyjnych pulach genowych.*

5. *Utrzymać środowiska produkujące zdrowe i silne populacje gatunków łownych.*

6. *Zachęcać do stosowania bodźców ekonomicznych na rzecz ochrony.*

7. *Zapewnić, by dzicyzna została odpowiednio zużytkowana z wykluczeniem marnotrawstwa.*

8. *Udzielić władzy miejscowym zainteresowanym stronom i uczynić ich [sic!] odpowiedzialnymi.*

9. *Umiejętności i odpowiedzialność są pożądane wśród użytkowników zasobów dzikiej przyrody.*

10. *Minimalizować możliwe do uniknięcia cierpienia zwierząt.*

Europejski kodeks postępowania w zakresie myślistwa

W 2013 r. Stały Komitet Konwencji o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk (konwencja berneńska) przyjął Europejski kodeks postępowania w zakresie myślistwa i inwazyjnych gatunków obcych. Jego autorzy postrzegają łowiectwo w następujący sposób: *Łowiectwo jest nie tylko ważną formą spędzania wolnego czasu, ale także odpowiednim działaniem społeczno-gospodarczym przynoszącym bezpośrednie i pośrednie korzyści przede wszystkim w gospodarstwach wiejskich.*

Wszystkie przedstawione powyżej zasady odnoszące się do łowiectwa i jego roli mają niewiążący charakter. Ich wprowadzanie w życie zależy od ustawodawców w poszczególnych krajach. W gruncie rzeczy więc realizację tych zadań pozostawiono samym myśliwym. Jeśli zatem chcą oni uzyskać akceptację społeczną dla swoich działań i być postrzegani jako partner w realizacji celów zrównoważonego rozwoju, ►

Łowiectwo jest nie tylko ważną formą spędzania wolnego czasu, lecz także odpowiednim działaniem społeczno-gospodarczym przynoszącym bezpośrednio i pośrednio korzyści przede wszystkim w gospodarstwach wiejskich

© Nikolay Gungazov/Shutterstock.com

to muszą się stosować do pewnych reguł. Podstawowe normy, o których mówi kodeks, można ująć następująco:

1. Bezpieczne i etyczne wykonywanie polowań.
2. Przestrzeganie przepisów dotyczących polowań i poszanowanie praw innych osób, zwłaszcza zamieszkujących obszary wiejskie.
3. Posiadanie elementarnej wiedzy z zakresu biologii zwierzyny i rozpoznawania gatunków, co umożliwi uśmiercanie zwierząt bez zadawania im zbędnego cierpienia.
4. Posiadanie podstawowej wiedzy z zakresu zasad i technik zarządzania gatunkami zwierzyny oraz ich siedliskami.
5. Bycie świadomym potencjalnego oddziaływania myślistwa na dziką faunę i florę oraz dążenie do stosowania metod polowań zrównoważonych pod względem biologicznym i społecznym.
6. Współpraca z innymi podmiotami zaangażowanymi w ochronę przyrody.

problemy i szanse

Jednym z istotnych problemów, na które natrafia się przy wprowadzaniu w życie zasad zrównoważonego rozwoju w łowiectwie, jest brak zrozumienia między myśliwymi i resztą społeczeństwa, a zwłaszcza niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia polujących w realizacji zasad zrównoważonego rozwoju. Bez tego myślistwo nie odegra roli przypi-

sanej mu w tej koncepcji. Dlatego też osoby, które nie polują, muszą uznać prawa myśliwych, przy czym nie może się to ograniczać do społecznego przyzwolenia na uprawianie łowiectwa. W koncepcji zrównoważonego rozwoju myślistwo bowiem nie tylko jest działalnością legalną, lecz także potencjalnie wnosi istotny wkład w rozwój społeczno-kulturalny i gospodarczy oraz w ochronę środowiska. Stanie się tak jedynie wtedy, gdy będzie postrzegane przez społeczeństwo właśnie w ten sposób.

Patrząc z drugiej strony, realizacja zasad zrównoważonego łowiectwa przez myśliwych otwiera drogę do porozumienia między polującymi a tymi, którzy ich krytykują z pozycji ekologicznych. Trudno wszak popierać koncepcję zakładającą, że myśliwi odgrywają istotną rolę w zrównoważonym użytkowaniu środowiska, a jednocześnie domagać się zakazania wykonywania polowań i ogólnie uprawiania myślistwa. Zmieniennym przykładem nowego podejścia ekologów do łowiectwa jest stanowisko Niemieckiego Związku Ochrony Przyrody (NABU). Opublikował on materiał, w którym opowiedział się za zrównoważonym łowiectwem jako jedną z form użytkowania gruntu, pod warunkiem że wykonywanie polowania nie stanie w sprzeczności z zasadami zrównoważonego rozwoju i etyką. Myśliwi muszą spełnić w szczególności następujące warunki:

- pozyskana zwierzyna zostanie wykorzystana, a co do zasady – skonsumowana;
- zwierzyna, na którą się poluje, nie jest zagrożona ani potencjalnie zagrożona;
- zakłócenia oraz naruszenia innych gatunków bądź ich siedlisk będą zminimalizowane;
- będą przestrzegane przepisy krajowe i konwencje międzynarodowe;
- zrównoważone użytkowanie będzie zgodne z wymaganiami Konwencji o różnorodności biologicznej;
- będą przestrzegane zasady ochrony zwierząt i etyczne wymagania społeczeństwa;
- stany zwierzyny nie będą aktywnie powiększane w celach myśliwskich.

Część z tych wymogów ewidentnie stoi w sprzeczności z obecną praktyką wykonywania polowań w wielu krajach. Niemniej jednak jest to niewątpliwie płaszczyzna, na której myśliwi i ich przeciwnicy mogą się starać osiągnąć porozumienie.

na rodzimym gruncie

Przenosząc te rozważania na polski grunt, trzeba zauważyć, że zasada zrównoważonego rozwoju znajduje odbicie w rodzimym prawie łowieckim w bardzo wąskim zakresie. Nawiązuje się do niej przede wszystkim w normach o charakterze ogólnym lub definicyjnym. Jej brak dostrzega się zaś w normach o charakterze ustrojowym.

Również literatura poświęcona koncepcji zrównoważonego łowiectwa jest bardzo uboga.

Określenia zbliżone do terminologii dotyczącej koncepcji zrównoważonego rozwoju znajdujemy przede wszystkim w art. 1 i 3 Prawa łowieckiego, które definiują łowiectwo i jego cele. Można wskazać np. na odwołanie do zasad racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej w art. 1 czy do zachowania różnorodności i równowagi środowiska przyrodniczego w art. 3. Jednakże zdecydowana przewaga funkcji ochronnej łowiectwa nad funkcjami rekreacyjną i gospodarczą w definicji tego pojęcia zawartej w art. 1 zupełnie nie przystaje do koncepcji zrównoważonego łowiectwa. Również definicja gospodarki łowieckiej w art. 4 ust. 1 z punktu widzenia zasad zrównoważonego użytkowania wydaje się zbyt wąska i jednostronna.

Prawo łowieckie wyraźnie odstaje od reguł zrównoważonego rozwoju także pod względem ustawowo określonych relacji między podmiotami mającymi związek z łowiectwem. Ta koncepcja zakłada bowiem nie tylko współpracę, lecz także równowagę między wszystkimi interesariuszami – organami państwa, organami zarządzającymi lasami, właścicielami nieruchomości gruntowych (w tym zwłaszcza rolnikami) i myśliwymi. Na płaszczyźnie Prawa łowieckiego o takiej równowadze nie może być mowy. Przede wszystkim wiele zadań w zakresie łowiectwa należących do administracji publicznej zostało przekazanych przez ustawodawcę PZŁ. W połączeniu z brakiem możliwości efektywnej kontroli nad Związkiem naczelnego organu administracji rządowej w zakresie łowiectwa, czyli ministra właściwego do spraw środowiska, powoduje to, że administracja rządowa odgrywa bardzo ograniczoną rolę w zarządzaniu łowiectwem. Jeśli zaś chodzi o stosunki na linii myśliwi – Lasy Państwowe, to też trudno mówić o równowadze. Co się tyczy ostatniego z głównych interesariuszy, czyli właścicieli gruntów, trzeba jasno powiedzieć, że zostali oni całkowicie pominięci przez ustawodawcę w polskim modelu łowiectwa. Prawo łowieckie zerwało więź między nimi (zwłaszcza rolnikami) a myśliwymi – tak istotną z punktu widzenia koncepcji zrównoważonego łowiectwa.

Mimo wskazanych wyżej niedociągnięć Prawa łowieckiego należy podkreślić, że – przynajmniej według części autorów – wiele założeń zrównoważonego łowiectwa jest na podstawie tej ustawy realizowanych w praktyce. Niektórzy za przejawy tego uważają np. utworzenie rejonów hodowlanych czy wypuklenie selekcji populacyjnej w gospodarce łowieckiej. Pełne wdrożenie koncepcji zrównoważonego łowiectwa będzie wymagać jednak nowego spojrzenia na pewne zasady funkcjonujące obecnie w polskim łowiectwie. Jako przykład niech posłuży selekcja populacyjna przy wykonywaniu odstrzałów, którą często wymienia się wśród działań ekologicznych podejmowanych przez rodzimych myśliwych. Ale jak wskazują badania naukowe, można mieć poważne wątpliwości, czy takie działania (przynajmniej w odniesieniu do zwierzyny płowej) powinny być uważane za ekologiczne. Wynika to stąd, że polityka selekcyjna stawia za cel przede wszystkim poprawę jakości trofeów, a nie przywrócenie czy zapewnienie naturalnej równowagi biologicznej w łowisku. ●

Tekst na podstawie referatu wygłoszonego na konferencji „Intelektualia myśliwskie”, która odbyła się 10 czerwca br. w Muzeum Zamoykich w Kozłowie. Lid i Śródtytuły pochodzą od redakcji.

PRO HUNTER

Profesjonalny komplet myśliwski

mocny dwustronny zamek

odpinany, głęboki kaptur

pakowne kieszenie

rozwiązania zapewniające swobodę ruchów

kurtka
661

spodnie
761

PPHU GRAFF

sprzedaż hurtowa: +48 67 258 97 60

sprzedaż detaliczna: +48 67 258 22 77

www.graff-team.com

Zapraszamy do stanowiska GRAFF

Carpathia Hunting & Forestry

23 - 24.09.2017